

«ВЕДЬМИНА МЕТЛА» (ОРУДИЯ МИФОЛОГИЧЕСКИХ ПЕРСОНАЖЕЙ ВО ФРАЗЕОЛОГИИ)

Резюме

В настоящей работе предпринята попытка этнолингвистического анализа диалектной фразеологии литовского языка. На этот раз исследуются фразеологические единицы, в которых употребляются названия орудий труда, обычно являющихся атрибутами разных мифологических персонажей. В ходе анализа выяснилось, что часть таких фразеологизмов связана с общеевропейской религиозной традицией, а другая часть подобных языковых стереотипов появилась из-за популярности некоторых фольклорных сюжетов, народных поверий и обрядов. Важную роль при появлении подобных фразеологических единиц играет символический язык вещей.

²⁸ Būta ir kitų senų žvejybos įrankių, pavyzdžiui, geležinis grėblys, vadintas *velnio grėbliu*, vartotas Rusnės salos žvejų. Braukdamas dugnu, *velnio grėblys* užkabindavo ungurius (Dundulienė 1982, 79). Šio frazeologizmo nėra nei LKŽ, nei kituose nagrinėtuose šaltiniuose.

LITERATŪRA

- Bartminskij, Nebžegovskaja 1999 – E. Бартминский, Ст. Небжеговская, Языковая картина польского рая и ада, In: *Славянские этюды*, Москва: Индрик, 58–69.
- Bružas Konstantinas 1979, Apie senovines žiemos (Užgavėnių) tradicijas Varduvo apylinkėje, *Kraštotyra* 9, Vilnius: Mintis, 126–128.
- Buračas Balys 1993, *Lietuvos kaimo papročiai*, Vilnius: Mintis.
- Dal' 1989 – Владимир И. Даль, *Пословицы русского народа* 2, Москва: Художественная литература.
- Dundulienė Pranė 1982, *Lietuvių etnologija*, Vilnius: Mokslas.
- Eliade Mircea 1997, *Šventybė ir pasaulietiškasumas*, Vilnius: Mintis.
- GrvP 1997 – Adelė Seselskytė (sud.), *Gervėčių pasakos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Gudavičius Aloyzas 2000, *Etnolingvistika*, Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- ILSP 2007 – Rasa Ruseckienė (sud.), *Hilda, elfų karalienė. Islandų liaudies sakmės ir pasakos*, Vilnius: Vaga.
- Jasiūnaitė Birutė 2007a, „Velnio kėdė“ (Mitologinių personažų aplinka frazeologijoje: namai, sodyba, bažnyčia), *Baltistica* 42(1), 89–115.
- Jasiūnaitė Birutė 2007b, „Dievo pyragas“ (Mitologinių personažų daiktai frazeologijoje: valgis ir gėrimas), *Baltistica* 42(2), 271–296.
- Jasiūnaitė Birutė 2007c, „Dievas kojas aunas“ (Mitologinių personažų daiktai frazeologijoje: apdaras ir apavas), *Baltistica* 42(3), 437–456.
- JB I–V 1998–2004 – Jonas Balys, *Raštai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Kalevala 1972 – *Kalevala*, Vilnius: Vaga.
- Lanzi Fernando, Gioia Lanzi 2005, *Šventieji globėjai ir jų simboliai*, Vilnius: Alma littera.
- Laučjute 1982 – Юрате Лаучюте, *Словарь балтизмов в славянских языках*, Ленинград: Наука.
- LD 1982 – Norbertas Vėlius (sud.), *Laumių dovanos*, Vilnius: Vaga.
- Levkievskaja 1998 – Елена Е. Левкиевская, Православие глазами современного севернорусского крестьянина, *Ученые записки* 4, Москва: Российский православный университет, 90–110.
- LKŠ 1993 – Jonas Balys, *Lietuvių kalendorinės šventės*, Vilnius: Mintis.
- LP II 2003 – Jonas Basanavičius (sud.), *Lietuviškos pasakos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- LPP I 2000 – Kazys Grigas (ats. red.), *Lietuvių patarlės ir priežodžiai* 1, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- LŽPT 1986 – Jonas Balys (sud.) 1986, *Lietuvių žemdirbystės papročiai ir tikėjimai*, Silver Spring: Lietuvių tautosakos l-kla.
- Marcinkevičienė Nijolė 1998, *Pavarėnis*, Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras.

- Maslova 1997 – В. А. Маслова 1997, *Введение в лингвокультурологию*, Москва: Наследие.
- Mažiulis Antanas 1992, *Senoji pasartiškių pirtis, Mūsų kraštas* 1, 90–103.
- Meterlinkas Morisas 1978, *Žydroji paukštė*, Vilnius: Vaga.
- Mokienko 1977 – Валерий М. Мокиенко, Внутренняя логика одного выражения (ни Богу свечка, ни черту кочерга), *Русский язык в национальной школе* 1, Москва, 77–79.
- Mokienko 1989 – Валерий М. Мокиенко, *Образы русской речи*, Ленинград: Изд-во Ленинградского университета.
- MŽenkl 2005 – Nijolė Marcinkevičienė (sud.), *Mirties ženklai, Liaudies kultūra* 5, 81–87.
- Nikiforovskij 1907 – Н. Я. Никифоровский, *Свод простонародных в Витебской Белоруссии сказаний о нечистой силе*, Вильна: Тип. Н. Мац и К°.
- PKT I 2003 – *Iš Panevėžio krašto tautosakos* 1, Panevėžys.
- Pomeranceva 1975 – Эрна В. Померанцева, *Мифологические персонажи в русском фольклоре*, Москва: Наука.
- Sabaliauskas Algirdas 1990, *Lietuvių kalbos leksika*, Vilnius: Mokslas.
- SLIČ 1983 – Сказки и легенды ингушей и чеченцев, сост. А. О. Мальсагов, Москва: Наука.
- Smirnov 1997 – Ю. И. Смирнов, Устроители мира на покосе (Коми–русско–латышские фольклорные параллели), *Балто-славянские исследования* 1988–1996, 51–59.
- ŠLSP 1985 – Norbertas Vėlius (sud.), *Šiaurės Lietuvos saktmės ir pasakos*, Vilnius: Vaga.
- Šmitas Pėteris 2004, *Latvių mitologija*, Vilnius: Aidai.
- Telija 1999 – Вероника Н. Телия, Рефлексы архетипов сознания в культурном концепте «родина», In: *Славянские этюды*, Москва: Индрик, 466–476.
- Tolstoj 1995a – Никита И. Толстой, Сеть (мрежа) (Этнографический комментарий к древним славяно-русским текстам), In: *Язык и народная культура*, Москва: Индрик, 234–242.
- Tolstoj 1995b – Никита И. Толстой, Вторичная функция обрядового символа, In: *Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике*, Москва: Индрик, 167–184.
- Uorf 1960 – Бенжамен Л. Уорф, Отношение норм поведения и мышления к языку, In: В. А. Звегинцев (сост.), *История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях* 2, Москва: Учпедгиз, 198–224.
- Valencova 2000 – М. М. Валенцова, Святые–демоны Люция и Барбара в западнославянской календарной мифологии, In: *Славянский и балканский фольклор*, Москва: Индрик, 361–374.
- VES 2001 – *Восточнославянский этнолингвистический сборник*, отв. ред. А. А. Плотнокова, Москва: Индрик.
- Vinogradova 2000 – Людмила Н. Виноградова, *Народная демонология и мифологическая традиция славян*, Москва: Индрик.

Vinogradova, Tolstaja 1993 – Людмила Н. Виноградова, Светлана М. Толстая, Символический язык вещей: веник (метла) в славянских обрядах и верованиях, In: *Символический язык традиционной культуры*, Москва: Наука, 3–36.

VV 1998 – Jonas Basanavičius (sud.), *Iš gyvenimo vėlių bei velnių*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

ZanŽ – *Zanavykų žodynas* 1–3, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003–2006.

Birutė JASIŪNAITĖ
Baltistikos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT–01513 Vilnius
Lietuva
[birute.jasiunaite@flf.vu.lt]